

Forrai Judit

Steinberger Sarolta, az első, Budapesten avatott doktornő

A nők egyetemre jutásának és azon belül az orvosi egyetemre való felvételének hivatalos kezdete Magyarországon a 19. század legvégén, 1895. december 19-én kiadott 65719. sz. törvényrendelettel köthető.¹ Ez a rendelet, mely lehetőséget adott a nőknek egy köz-tiszteltben álló szakma megtanulására és végzésére, nagyon hosszú folyamat eredménye volt. A nő kutatás e területével az utóbbi félszázadban kezdtek el többet foglalkozni mind nemzetközi (Hawkesworth,² Clement,³ Jefferson et al,⁴ Lorber,⁵ Riska⁶ stb.), mind hazai kutatók (Szögi,⁷ Gyáni,⁸ Jobst,⁹ Karády,¹⁰ Kéri,¹¹ Forrai,¹² Péter H.,¹³ Kapronczay¹⁴ stb). Jelen írás az első magyar orvosnők történetének egy fontos mérföldkővét, az első, Magyarországon egyetemre jelentkezett és itt is végzett magyar doktornőt, Steinberger Saroltát (1871. szeptember 12., Tiszaújlak – 1966. november 24., Budapest) mutatja be.

A család

Steinberger Sarolta apja Ugocsa megyei, tiszaujlaki földbirtokos volt. Steinberger Lipót a szabadságharcban részt vett honvéd, egyike volt a vidék legtekintélyesebb és legjótékonyabb földbirtokosainak, akihez bizalommal fordultak nem csupán a község, de az egész környék szegényei is. Később, 1891-től a helyi takarékpénztár részvénytársaságának felügyelőbizottsági tagja volt.¹⁵ Több lexikonban valóban szabadságharcosként említik az apát, azonban nem tudjuk, hogy e megállapítás csak később ragadt-e a családi krónikához, vagy a névazonosság miatt Lukácsy Sándor századfordulón bemutatott népszínművéből kiragadt-e ez a kép.¹⁶

¹ MAGYARORSZÁGI RENDELETEK TÁRA 1895. 1680–1686.

² HAWKESWORTH 2006.

³ CLEMENT 2018.

⁴ JEFFERSON – BLOOR – MAYNARD 2015.

⁵ LORBER 1984.

⁶ RISKÁ 2001.

⁷ SZÖGI 1986.

⁸ GYÁNI 1984.

⁹ JOBST 2000.

¹⁰ KARÁDY 2013.

¹¹ KÉRI 2019.

¹² FORRAI 2019a; FORRAI 2019b.

¹³ PÉTER H. 2018.

¹⁴ KAPRONCZAY 1997.

¹⁵ MIHÓK-FÉLE MAGYAR COMPASS 1896. 429.

¹⁶ Városligeti Színház. A zsidó honvéd. *Színházi Hét*, 1910. február 3. 36.

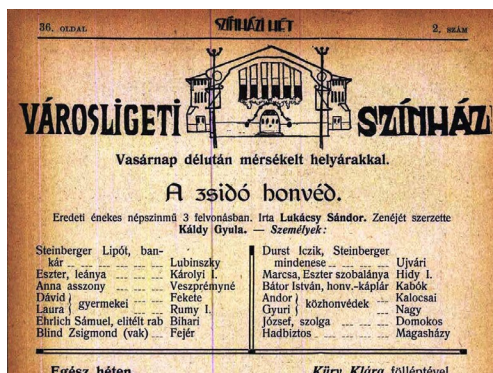
Steinberger Sarolta e jómódú zsidó család nyolc gyermeke közül hetedikként 1875. szeptember 12-én született. Gimnáziumi tanulmányait – miután még a lányok nem járhattak gimnáziumba – magánúton végezte, az év végi vizsgáit a debreceni, majd a máramarosszigeti gimnáziumban kitűnő eredménnyel teljesítette. Érettségi vizsgáját Kolozsváron tette le, azt is kitűnő eredménnyel.¹⁷ Pályájára visszaemlékezve, 1962-ben hosszú interjút adott a *Népszabadságnak*, ekkor megfogalmazott önvallomása szerint egy helyi babona ébresztette rá, hogy valójában gyógyító akar lenni:

„Tiszaújlakon, egy elmaradott kis faluban laktunk. Nyolcan voltunk testvérek, én voltam a hetedik. Ott, a faluban az a babona járta, hogy a hetedik gyerekek mindig gyógyító a keze. Gyerekkoromban nem volt olyan betegség a faluban, ahová el ne cipeltek volna. Meg kellett tapintanom a beteget, hogy meggyógyuljon. Hol meggyógyult, hol nem, de hittek a kezem gyógyító erejében. Ha véletlenül a pap rá nem beszél a szüleimet, hogy taníttassanak, talán éppenséggel javasasszony lettem volna – mondja nevetve.”¹⁸

Tanulás

A Kolozsvári Református Kollégiumban tett érettségi vizsgája eseményszámba ment, melyről így írtak a sajtóban: „Osztályvizsgálatot már tett és pedig fényes eredménnyel, különösen a latin nyelvben és természettanban mutatott szép jártasságot. A kisasszony (...) az érettségi után Párisba megy orvosnövendéknek.”¹⁹ De nem így lett, nem Párizsba, hanem végül Zürichbe ment továbbtanulni. Követte a nagy előd, Hugonnai Vilma útját, ott két félévet járt az egyetemre. Mindenképpen szülész-*nőorvos* szeretett volna lenni.

Elkezdődött a szorgalmas és kitartó tanulás, a napi elismerésért való megküzdés, és ez bizony az első női orvosnövendékeknek életük végéig tartó, állandó napi harcot jelentett. Steinberger Sarolta életében is végig tudjuk ezt követni. Erről így emlékezett meg: „Több professzor sokszor az órákon megjegyzéseket tett, hogy hova jutott a világ: nő az orvosegyetemen! A férfi hallgatók sem mind fogadtak szívesen. Sokan úgy vették, mintha én, a leendő orvosasszony a kenyerükre pályáznék.”²⁰ Abban az időben még hallatlan konzervativizmus uralkodott a nők társadalmi szerepét illetően. Női egyenjogúságról alig-alig lehetett beszélni, az ezért küzdő mozgalmakkal szemben pedig a férfiak részéről gyakran megfogalmazódott a „jó ízlés” határát túllépő feminizmus vádja.

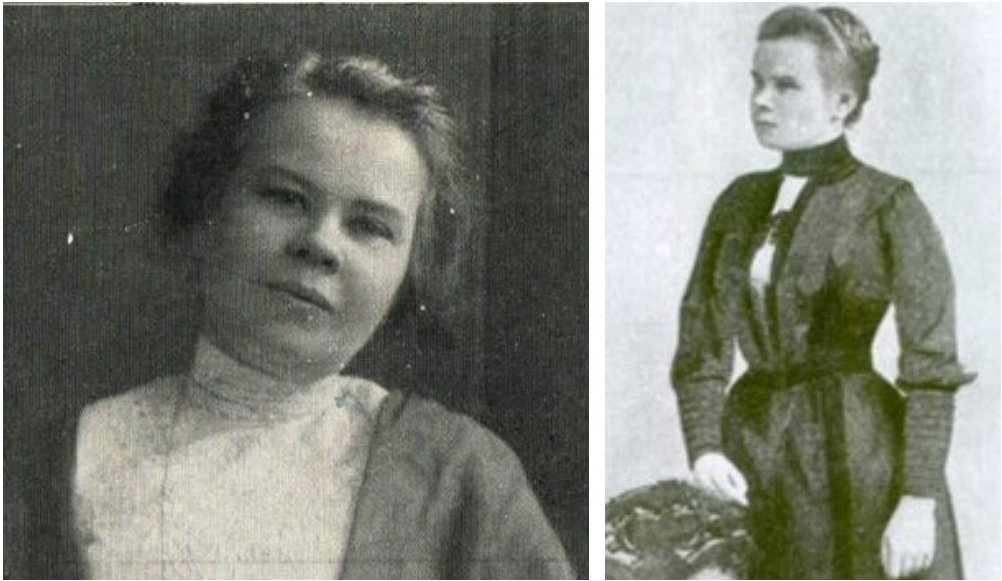
1. kép – A zsidó honvéd. Népszínmű

¹⁷ Steinberger Sarolta dr. *Pécsi Napló*, 1900. november 4. 6.

¹⁸ SZABÓ László: A doktor néni. *Népszabadság*, 1962. október 9. 6.

¹⁹ Tudós kisasszony. *Budapesti Hírlap*, 1892. május 21. 7.

²⁰ SZABÓ László: A doktor néni. *Népszabadság*, 1962. október 9. 6–7.

2–3. kép – dr. Steinberger Sarolta

Steinberger kisasszony egyetemi időszakában (1896–1900) a sok ismeretanyag befogadásával együtt élte a fiatal hölgyek életét, a tanulás mellett sportolt, táncmulatságra járt, amiről a közérdeklődésre számot tartó, társadalmi eseményekről szóló korabeli beszámolóknak is olvashatunk: „A Fővárosi Sportkör 1897. a Magyar Vasúti és Hajózási Klub Andrássy-úti helyiségében hangversennyel egybekötött táncestet rendezett”²¹, melyen az asszonyok és leányok között Steinberger Sarolta is részt vett.

Az előadásokon és az orvosi gyakorlatokon Steinberger kisasszony az évfolyamában mint egyetlen női hallgató szerepelt.²² Az utána jövő évfolyamban ketten, Königsberger Lea és Szendeffy Ida már „kitaposott” úton jártak, a professzorok és a hallgatók is hozzá szokhattak a nők jelenlétéhez az oktatás során.

Steinberger Saroltát 1900-ban avatták orvostudorrá, amelyről a napilapok szenzációként tudósítottak. A ceremónia az egyetem központi épületének aulájában előkelő közönség előtt, ünnepélyes keretek között zajlott. Az egyetlen avatandó doktorkisasszony hosszú fehér ruhában jelent meg, ezzel is kirítt a fekete frakkos urak sorából: „valóban, mint egy papnő jelent meg az ünneplő publikum előtt.”²³ A szokásos eskütétel és kézfogás után az orvoskari dékán, Bókay Árpád professzor „lendületes beszédet intézett hozzá, ecsetelvén a hivatás magasztosságát, a melynek a mai napon papnőjévé szegődött.”²⁴

Egy másik „felbolydult”, az addigi rend megváltozását ecsetelő újsághír világosan megírta a női orvosok szokatlan helyzetét:

²¹ Fővárosi Sportkör 1897. *Budapesti Hírlap*, 1903. február 1. 11.

²² Nők az egyetemen. *Gyógyszerészeti Hetilap*, 1896. november 1. 717.; Nők az egyetemen. *Budapesti Hírlap*, 1896. október 24. 7.

²³ Steinberger Sarolta dr. *Pécsi Napló*, 1900. november 4. 6.

²⁴ Steinberger Sarolta dr. *Pécsi Napló*, 1900. november 4. 6.

„Arról meg vitatkozni fognak a hozzáértők, helyes-e, nem-e, hogy erről az eddig egészen kizárólag férfinak való pályára asszonyokat, pláne leányokat is bocsátanak, de mindenképpen nagy dolog az, hogy leányok belevágnak a nehéz tanulmányokba, s nemcsak úgy próbaképpen, hanem keresztül is viszik, amibe belefognak. Nagy könyveket bujnak, fáradtsággal jegyzeteket csinálnak, vizsgálnak, tetemeteket bontanak, mindezt annyi esztendőn át úgyszólván reggeltől estig. És végül annyira jutnak, hogy eleven embereket gyógyíthatnak, merész kézzel, éles műtőszerszámokkal azokon operációkat is végezhetnek. (...) [D]r. Steinberger Sarolta kisasszony elérte már ezt a fokot, s hogy esztendőről-esztendőre most már mind több fiatal hölgy megy ambícióval az orvosi pályára, a jövőre ő utána majd többen is következnek, s majd azokkal is, mint ma Steinberger kisasszonynyal, kezét fognak a dékán és a többi tekintélyes tanárok és mondják majd nekik is: – Tudorrá fogadom!”²⁵

Az egyik jól értesült kommentátor nem bírta megállni, hogy valami csipkelődést ne írjon e megható és különös ünnepi alkalommal: „Érdekes epizód, hogy a doktor kisasszony egyikben már mint menyasszony Hymen rózsá-lánczától körülövezve majdnem felesége lett egy szülővárosabeli orvosnak, de tudomány-szomja föláldoztatta vele a földi boldogságot, így nagyobb dicsőséget és hírnevet szerezve úgy magamagának, mint kicsi kis szülővárosának.”²⁶ Az újságírói élcelődés az akkori közvélekedést tükrözte: vagy tudomány, vagy házasság, a kétféle karrier egy nőnél szinte kizárja egymást.

Új fogalmak, elnevezések

A nők doktorrá válásával elnevezésüket is meg kellett határozni. Az új jelenséghez új fogalom, kifejezés, új nyelvi alkotás kellett. A már végzett orvosnők sokat gondolkodtak saját elnevezésükön, hogy a megszólításukban benne legyen a doktori cím is úgy, hogy az addig megszokott és összenőtt „úr” (doktor úr) megszólítás nélkül alkossanak új megjelölést, meghatározást helyzetükre. A következő javaslatok merültek fel: „doktor nagysád megszólítás. *Levelek címzésénél pedig urasszony, urleány [mintájára] orvosasszony, orvosleány.*”²⁷ Később maradt a doktornő, doktorasszony vagy egyszerűen a név után a doktori megjelölés.

tartamára díjazatlan gyakornokká történt megválasztását (1901. nov. 13. –79471 sz.); – dr. *Steinberger Saroltának* a budapesti tud.-egyetem II. számú szülészeti és nőgyógyászati tanszéke mellé folyó évi szeptember 1-től számítandó egy év tartamára díjazatlan gyakornokká történt megválasztását (1901. nov. 13. –79472. sz.); – dr. *Picker*

4. kép – Gyakornoki megválasztás

Diplomája megszerzését követően Steinberger Sarolta, 1901-ben, egy évre díjtalan gyakornoki állást kapott a híres, újonnan felépült, korszerű, Tauffer-féle II. számú Szülészeti Klinikán.²⁸ Komoly és kemény munka várt rá a tudományos igénnyel, magas szinten működő intézetben. Ennek megfelelően írta meg első cikkeit, melyek Tauffer segítségével az *Orvosi Hetilap*ban folytatólagosan jelentek meg. A téma az orvosnők története volt a kezdetektől a századfordulóig, melyben a bábáság és a szülés körüli teendők egyetememes fejlődéstörténete is szerepelt.²⁹ Az egyéves gyakornoki idő hamar eltelt, és Steinberger hamarosan máshol került alkalmazásba.

²⁵ Dr. Steinberger Sarolta. *Budapesti Napló*, 1900. november 4. 6.

²⁶ Steinberger Sarolta dr. *Pécsi Napló*, 1900. november 4. 6.

²⁷ Orvosnők. *Független Magyarország*, 1903. december 25. 28.

²⁸ Alkalmazások az egyetemen. *Magyarország*, 1901. október 30. 6.

²⁹ STEINBERGER SAROLTA: Az orvosnők története. *Orvosi Hetilap Gynaekologia* melléklete (1902):4. 90–93., (1902):5. 99–105., (1902):6. 120–127.

Munkába állás

1902 májusában a tisztí főorvosnál „okleveleiket e hóban bemutatták: dr. Füredi Sándor, dr. Steinberger Sarolta, dr. Ladányi József, dr. Fischer Dezső és dr. Hazai Sámuel egyetemes orvosdoktorok; és 5 szülésznő”³⁰, s ezzel az orvosi fizetés révén az adófizetők listájára kerültek. Ezt a folyamatot a tisztí főorvos a diploma bemutatása után indította el.

Steinberger Sarolta időközben fiatalabb kolléganőjével, Győri Ilonával az egészségtan tanári kurzust is elvégezte. Gyakornoki állását követően Máramaros egyik női fürdőjében fürdőorvosként³¹ is dolgozott. Akkoriban ritkaságszámba ment, hogy nő léte az elterjedtebb szakmának számító balneológiát művelje. Visk³² fürdőhely igazgatósága meghívta az 1903-as évadra fürdőorvosnak:

„A derék és haladó szellemű fürdőigazgatóság modern gondolkodásának ad kifejezést életrevaló eszméjével és a szenvedő, finom érzékű prude női betegek bizonyára kedves és régvárt hírül veszik a nőemancipáció haladásának emez első fecskéjét annál is inkább, mert dr. Steinberger kisasszonyban nemcsak a komoly tudásnak és alapos készütségnek van meg minden kelléke, de azonfölül a végtelenül kedves, nagyon művelt nőnek minden egyszerű bája is érvényesül benne. A kisasszonynak, aki úgy Tauffer klinikáján, mint Párizsban és Németország nagyobb városaiban két évig gyakorolta magát, máris élénk praxisa van, bár az úttörők nehézségeivel még úgy ő, mint kivüle három orvosnő kollégája, névszerint: dr Königsberger Leon [!] orvostudor, dr Győri Ilona belgyógyász és dr Szende Ida gyermekgyógyász nagyon érzékenyen küzdenek.”³³

5. kép – Visk: várhegy gyógyfürdő, gyógyforrás, fürdő épület, igazgatói lak és iroda

³⁰ Okleveleiket e hóban bemutatták. *Fővárosi Közlöny*, 1902. július 4. 965.

³¹ Orvosnők. *Független Magyarország*, 1903. december 25. 28.

³² Huszttól 20 km-re délkeletre, a Tisza völgyében, a Marangos-patak partján fekszik. Visknek több ásványvízforrása van, az ásványvizet a viskiek borkútnak hívják. Az egykori (1818–1918) Magyarország-szerte híres várhegyi fürdő ásványvízforrása a szovjet érában történő higanybányászat következtében kiapadt. Szerpét a Saján-hegyi ásványvízforrások vették át. A gyógyhatású ásványvizek hasznosítása tette ismét országos hírűvé a Saján Szanatóriumot.

³³ Az első nő-fürdőorvos. *Pesti Hírlap*, 1903. június 3. 10.

A fürdőorvoslás, balneológia a legmodernebb szakterület volt, és megkívánta a legkvalifikáltabb orvosokat. Presztízse a szakmai hierarchiában a legmagasabb helyen állt a századfordulón.

Női cölibátus és a tudomány

Tauffer professzor 1911-ben a *Nászutazás higiénéjéről* tartott előadást. Érdekes módon a különböző orgánumok eltérő címekkel hívták fel a figyelmet a rendhagyónak számító előadásra. Például *A nászút*³⁴, *A nászút egészségtana*³⁵, *Intimitások a fórumon*³⁶, *Nászútról és a vénlányokról*³⁷, míg más cikkekben az előadások tartalmát emelték ki: *Menstruatio higiénéjéről, a Nászutazás higiénéjéről, Férfjhez nem ment nők testi és lelki egészségtanáról*³⁸, illetve *Nászutazásról és a pártában maradt nők testi-lelki egészségtanáról (női cölibátusról)*.³⁹ A professzor 1911-ben megtartott előadásának⁴⁰ témája korjelző, s szorosan kapcsolódik Steinberger doktornő és sorstársai, valamint más értelmiségi pályát választott nők elhivatott életére is. Azt a társadalmi jelenséget járta körül orvosi és közegészségügyi szempontból, hogy egyre több lett az önálló nő, akik el tudták tartani magukat, nem a férjhez menés volt az egyetlen céljuk az életben, hanem pályát, hivatást vállaltak a munkaerőpiacra. A kor gazdasági és erkölcsi irányai nem kerültek egymáshoz közel. Egy tisztességes nő dolgozhat, lehet hivatása, többnyire nem megy férjhez, nem alapít családot, ugyanakkor érzelmi és szexuális igényei nem kerülnek kielégítésre. A férfiak megoldották a házasság mellett is e kérdést az évezredek óta működő prostitúció intézményével, amelyet a társadalom teljes mértékben befogadott a mindig meg-megújuló tiltakozás ellenére is. De mi lesz a női cölibátussal? Éri-e valamilyen szervi károsodás az egyedül maradt nőket?

Az Országos Közegészségügyi Egyesület hölgyosztálya az *Anyák Iskolája* című nagy érdeklődéssel kísért előadás-sorozatát Tauffer professzor az egyetem Gólyavárában tartott előadásával zárta. A pesti nők jöttek automobilon, kocsin, gyalog, villamoson tömegével. A „*nászutazás higiénéje*” és a „*férfjhez nem ment nők testi és lelki egészségtana*” volt a tárgya az előadásnak, amelynek „*meghallgatására a pesti hölgyek siettek, tolongtak, taszigálódtak és boxolódtak. Öt óraker már tömve volt a nagy terem (...), főleg asszonyok, aztán leányok és feministák ültek, szorongtak, a padok tetejére álltak, hogy hallhassák Tauffer professzor szavát. Lárma volt, piszszeges, jajgatás, »mindjárt elájulok« kiáltozás.*”⁴¹

A hölgyosztály elnöke, Jakabné dr. Rácz Hanna nyitotta meg röviden az összejevetelt, utána Tauffer professzor megkezdte előadását. Arról a lehetetlen állapotról beszélt, amely még ma is, dacára a komoly helyekről jövő reformtörekvéseknek, a leánynevelés terén fennáll. Előadásának legérdekesebb pontja mégis kétségkívül a női cölibátus kérdése volt. Azt fejtegette, hogy a cölibátus a test egészségére nézve nem válik végzetessé, a legritkább

³⁴ A nászút. Tauffer Vilmos előadása. *Budapesti Hírlap*, 1911. március 16. 7.

³⁵ A nászút egészségtana. *Az Ujság*, 1911. március 17. 7.

³⁶ Intimitások a fórumon. *Pesti Hírlap*, 1911. március 18. 8.

³⁷ Nászútról és vén leányokról. Tauffer tanár előadása. *Világ*, 1911. március 16. 7.

³⁸ Tauffer tanár előadása. *Világ*, 1911. március 14. 15.

³⁹ Anyák iskolája. *Magyarország*, 1911. március 17. 11.

⁴⁰ Nászútról és vén leányokról. Tauffer tanár előadása. *Világ*, 1911. március 16. 7.

⁴¹ Nászútról és vén leányokról. Tauffer tanár előadása. *Világ*, 1911. március 16. 7.

esetben idéz elő szervi megbetegedéseket: „A nők nemi élete szoros kapcsolatban van érzelmi momentumokkal és nem tisztán az érzékek kielégítését szolgálja.”⁴² Az absztinens életmódot folytató nőnél tehát az érzékek ki nem elégítése nem lesz a gyötrelmek kiapadhatatlan forrása.

Ami szenvedést okoz, az a gyermek utáni erős vágy és a társadalom oktalan megbélyegzése, a „vénlány” státusz. „Még ennél is súlyosabb megbélyegzés éri a leányanyát, azt, aki a természet parancsának engedelmessé, gyermeknek adott életet.”⁴³ Természettudományi alapon állva, csak barbarizmusnak nevezheti a társadalomnak ezt a cselekedetét: „unokáink bizonyára olyan csodálkozással tanulmányozzák majd egy civilizált világrend embertelenségét, mint mi szoktuk tenni ezt a középkor egynéhány hajmeresztő dolgával szemben.”⁴⁴ Hangsúlyozta, hogy a társadalmi felfogásnak meg kell változnia, és reményét fejezte ki, hogy az észszerűbb nevelés ehhez nagymértékben hozzá fog járulni.

Nem a szerelem hiánya, hanem az anyaságra való vágyódás okozza a legnagyobb problémát Tauffer professzor szerint. Kijelentette továbbá, hogy a társadalomnak azon szokása, hogy kilóki a „kebeléről” a leányanyákat, vagyis a „törvénytelen” anyákat, a „legnagyobb barbarizmus”. A természet oltotta be a nőbe az anyaságra való vágyódást. A természet törvényeit pedig társadalmi szabályokkal nem lehet megdönteni.⁴⁵

Diszkrimináció

A női orvosokkal szembeni előítéletekről a következőt mondta Steinberger doktornő a vasdiplomája átvétele (1960) után egy riportban: „Tény, hogy mind több nő követett az egyetemen, de az arány az utóbbi másfél évtizedig igen rossz volt. S persze, a társadalmi élet egyéb területeiről nem is beszélek, hiszen a kilencszázas évek elején nemcsak a törvényhozással, hanem még a társadalmi előítéletekkel is meg kellett küzdeni, hogy a nők és a férfiak elbírálása, alkalmaztatása egyenlő legyen.”⁴⁶

1. eset: Az első ilyen komolyabb előítélet a Budapesti Királyi Orvosegyesület Gynekológus Szakosztályának 1901. december 10-én tartott XXXIV. ülésén érte. Kézmárczky Tivadar üdvözlő szavaival megnyitotta a tudományos értekezést, amelyen Steinberger Sarolta doktor kisasszony, valamint Czukor Miklós és Záborszky István doktor urak vendégként voltak jelen. Az eszmecsere a női betegségek balneoterápiájáról és a női bajok helyi gyógyításáról, valamint a fürdőhelyeken kialakult ellentétes nézetekről szólt, melyeket egyrészt a nőorvosok, másrészt a fürdőorvosok e kérdésben vallottak.⁴⁷ Szakmai féltékenység és erkölcsi kérdések merültek fel a két szakma hatáskörét illetőleg. Ki, mikor, hogyan és hányszor vizsgálja, vizsgálhatja meg a beteget a fürdőhelyen? Mi történik, ha vizsgálat nélkül rendelnek fürdőt, vagyis anélkül, hogy ismert lenne a páciens betegsége?

⁴² Nászutról és vén leányokról. Tauffer tanár előadása. *Világ*, 1911. március 16. 7.

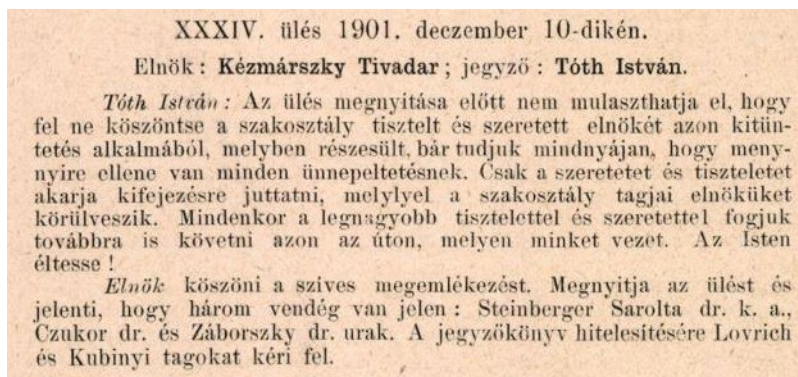
⁴³ Nászutról és vén leányokról. Tauffer tanár előadása. *Világ*, 1911. március 16. 7.

⁴⁴ Nászutról és vén leányokról. Tauffer tanár előadása. *Világ*, 1911. március 16. 7.

⁴⁵ A nászút. Tauffer Vilmos előadása. *Budapesti Hírlap*, 1911. március 16. 7.

⁴⁶ SZABÓ László: A doktor néni. *Népszabadság*, 1962. október 9. 6.

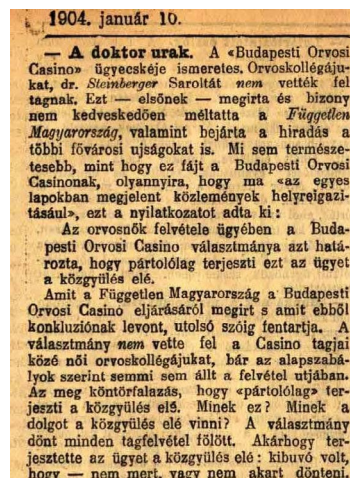
⁴⁷ XXXIV. ülés 1901. december 10-dikén. *Orvosi Hetilap Gynaekologia* melléklete (1902):1. 19.

6. kép – Gynecológus estek

A jegyzőkönyvből kiderül, a Budapesti Királyi Orvosegyesület Gynecológus Szakosztályának nem tagja Steinberger dr., pedig mind gynecológiai, mind balneológiai ismeretei megfelelőek voltak. Meghívott vendég, tehát szakmailag elismerték, de kérése ellenére sem engedték belépni az elit szakosztályba.⁴⁸

2. eset: A Budapesti Orvosi Casinót 1897-ben kiváló orvosok alapították mint szakmai érdekeltségű szervezetet; Széchenyi eredeti elvei alapján egyfajta szakmai elit találkozóhelyeként. Itt kedden délutánonként és vasárnap kellemes körülmények között tematizált szakkérdésekkel foglalkoztak, felolvasóesteket tartottak. A szakmai kaszinó teljesen civil felépítésben működött. 1904-ben Steinberger Sarolta kérte felvételét, amelyet elutasítottak. Az eset a feministák segítségével óriási sajtóvisszhangot kapott. Keményhangú cikkek jelentek meg,⁴⁹ kritizálva a „férfi-clubot” védőket, akik genderkérdéssé változtatták a szakmai kérdést, vagyis a szakmát „androgenizálták”. Egy ifjú női orvos kolléga, dr. Rácz Hanna⁵⁰ mint az egyetlen női hozzászóló egy latin közmondással kezdte: *Lucus a non lucendo* (azaz világos, mint a vakablak). Az alapszabályra hivatkozva sorra döntötte meg az elutasítás törvényességét, ugyanis a felvétel kritériuma az volt, hogy az orvos feddhetetlen jellemű legyen, ez *lucus*, vagyis világos. Egyszerre két orvos jelentkezett felvételre: elvégezték az egyetemet, szigorlatoztak, diplomájuk van, csak az egyik férfi, a másik nő. A férfit felvették, a nőt nem, ez *non lucendo*. Szavazást rendeltek el a felvételtől, az eredmény 14 ellene, 18 mellett. Mivel 2/3-os igen szavazat kellett a felvételhez, így „*medicinae universae doctor Steinberger Saroltát a Budapesti Orvosi Casino választmánya nem vette fel tagjai közé.*”⁵¹

7. kép – A Budapesti Orvosi Casinoba való belépés elutasítása

⁴⁸ XXXIV. ülés 1901. december 10-dikén. *Orvosi Hetilap Gynaekologia* melléklete (1902):1. 19.

⁴⁹ A doktor urak. *Független Magyarország* 1904. január 10. 9.; Dr. Steinberger Sarolta ügyében. *Független Magyarország*, 1904. január 8. 8.

⁵⁰ Dr. Rácz Hanna (dr. Jakab Lászlóné) gyermekorvos, több orvosi könyve jelent meg.

⁵¹ *Lucus a non lucendo*. Dr. Steinberger Sarolta esete. *Független Magyarország*, 1904. január 6. 9.

A lap prominens professzorok véleményét is kikérte az ügyről, akik a következő válaszokat adták: Müller Kálmán főrendiházi tag, az Országos Közegészségügyi Tanács elnöke, miniszteri tanácsos, a Dunabalparti Kórházak igazgató főorvosa elmondta, hogy a vezetése alatt álló kórházakban már két nőorvost alkalmazott. Müller úgy vélte, hogy amelyik nőnek diplomája van, természetes, hogy minden irányban ugyanazok a jogai vannak, mint a férfi orvosdoktornak – Steinberger felvételét tehát támogatta. Korányi Frigyes egyetemi orvosprofesszor, főrendiházi tag: „A női kérdés egy általános kérdés, amelyből egyes részeket kiszakítani nem lehet, különösen pedig nem egyes esetekről, amelyeknek a körülményeit nem ismerem”⁵² – nyilatkozta Korányi Frigyes egyetemi orvosprofesszor, főrendiházi tag, amit a *Független Magyarország* újságírója mellébeszélésnek, „circumspectus”-nak minősített.

Bókay János (1858–1937) egyetemi orvosprofesszor, a Stefánia-gyermekkórház igazgató-főorvosa nem nyilatkozott, de szerinte várni kell, miképp válnak be az orvosnők, tehát ellenezte felvételüket a Casinoba. Navratil Imre egyetemi sebész professzor szerint az alapszabályt revideálni kell, fel kell venni a nőket. Bársony János egyetemi professzor-nak közömbös volt, felveszi-e a Budapesti Orvosi Casino tagnak a nőket vagy sem; Feleki Hugo egyetemi magántanár a kaszinóbeli társalgásnak esetleges szabadabb hangja miatt aggódott, de azért az volt a nézete, hogy a nőket fel kell venni tagnak, ha már folyamodnak – bár szerinte az nem helyes, hogy folyamodtak. Nékám Lajos egyetemi tanár azt helyesnek tartotta,⁵³ hogy felvették a nőket a tisztán tudományos célzatú orvosi egyesületekbe, de a kaszinóban előfordulható szabadabb beszéd gondolkodóba ejtette. A komoly, fondorlatos diplomáciai nyelvezet többnyire – bár finoman – az elutasítást takarja.

3. eset: Az évek múlásával a megalakult biztosítótársaságok alkalmazott orvosai között ott találjuk Steinberger doktornőt, aki az Országos Társadalombiztosító Intézet (OTI) nőgyógyász főorvosaként rendelt. Orvosi munkájáról, a korabeli sajtót vizsgálva, szinte szenzációként írták a lapok 1937-ben, hogy gondatlanságból okozott emberölés vétsége címén indult bűnvádi eljárás dr. Steinberger Sarolta, az OTI osztályvezető főorvosa ellen.⁵⁴ Az orvosnő az OTI nőgyógyászati osztályán megvizsgált egy beteg asszonyt, és miután csak kezdődő betegséget állapított meg, arra utasította, hogy egy-két hét múlva újból jelentkezék. Az asszony nem fogadta meg a tanácsot, csak hetek múlva jelent meg ismét a rendelőben, de ekkor már olyan rosszul volt, hogy azonnali műtéttel sem tudtak rajta segíteni, így meghalt. A törvényszéki orvos, dr. Orsós Ferenc szakvéleménye szerint⁵⁵ Steinberger Sarolta már az első vizsgálat alkalmával megállapíthatta volna, hogy milyen betegségről van szó. Tehát gondatlanul járt el, amikor a beteget későbbi jelentkezésre utasította. Ezért gondatlanságból okozott emberölés vétségében bűnösnek mondták ki a doktornőt, és ezer pengő pénzbüntetésre ítélték.⁵⁶

⁵² Lucus a non lucendo. Dr. Steinberger Sarolta esete. *Független Magyarország*, 1904. január 6. 9.

⁵³ Dr. Steinberger Sarolta ügyében. *Független Magyarország*, 1904. január 8. 8.

⁵⁴ Gondatlan emberöléssel vádolt főorvosnő. *Új Nemzedék*, 1937. október 27. 9.

⁵⁵ Orsós Ferenc dr. (1928–1945), aktív szélső jobboldali politikai szerepvállalásáról is ismert, fajvédő magyar patológus, egyetemi tanár, az MTA tagja.

⁵⁶ Orsós professzor lesújtó véleménye az OTI-ről egy törvényszéki tárgyaláson. *Magyarország*, 1937. október 27. 14.

**Gondatlan
emberöléssel vádolt
főorvosnő**

Gondatlanságból okozott emberölés
vétsége címén indult meg a bün-
vádi eljárás

**dr. Steinberger Sarolta, az OTI
osztályvezető főorvosa ellen.**

Még május elején történt, hogy
Fábián Györgyné budapesti asz-
szony vizsgálatra jelentkezett az
OTI rendelőjében.
Az asszonyt **dr. Steinberger Sa-
rolta** vizsgálta meg, de az ügyesség
vadászata szerint

**a súlyos beteg nőt nem utalta
azonnal műtetre.**

A beutalás csak 2-én történt meg
és **Fábián Györgyné**

operáció közben meghalt.

A büntető törvényszék **Krayzell-
tanácsa** ma délelőtt 10 órára tüzött
ki főtárgyalást **dr. Steinberger Sa-
rolta** bűnügyében.

8. kép – Gondatlan
emberöléssel vádolt főorvosnő

**Orsós professzor
lesújtó véleménye
az OTI-ről
egy törvényszéki
tárgyaláson**

**Feltételezen 1000 pengőre ítélték
egy OTI orvosnőt**

Dr. Steinberger Sarolta, az OTI osz-
tályvezető orvosa ellen az ügyesség
gondatlanságából okozott emberölés cí-
mén emelt vádat. Az ügyesség vád-
írata szerint az orvosnő hanyagsága
okozta, hogy egy **Fábián Györgyné**
nevű beteg belső vérzése következté-
ben meghalt.

A budapesti büntetőtörvényszék
Krayzell tanácsa előtt ma megtartott
tárgyaláson **Steinberger Sarolta** ta-
gadta bűnösséget, kijelentette, hogy
semiféle mulasztást el nem követett.

Kihallgatták **Orsós Ferenc** egyet-
emi tanár, törvényszéki orvosak-
 közül aki azt a szakvéleményt ter-
jesztette a bíróság elé, hogy a **diag-
nózis nem kellő időben történt és az
operációtól le késették.**

— Nem akarom megnehezíteni kol-
legiumom helyzetét, — mondotta az
orvosprofesszor — **de ki kell jelente-
nem, hogy az OTI nem tudja a mai
rendszer mellett azt az ideális se-
gítséget nyújtani, amit a mai orvos-
tudomány feltétlenül megkövetel.** A
vádlatnak azonban meg kellett vol-
na alapítania a diagnózist, gyanu-

jának feltételül ki kellett volna
terjednie arra, hogy milyen beteg-
séggel áll szemben és ehhez képest
kellett volna sürgősen intézkednie.

A perbeszédek elhangzása után a
törvényszék bírósának mondotta ki
dr. Steinberger Saroltát a vádbeli
cselkményben és **1000 pengőre** **prá-
büntetésre ítélte**, a büntetés végre-
hajtását azonban háromévi próba-
időre felfüggesztette.

Az ítélet nem jogerős.

Feltétlenül szerkesztő:
Dr. MIHÁLYFI ERNŐ
Feltétlenül kiadó: **SÜMEGI VILMOS**

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
VII. kerület, Mátyás ut. 54. szám

(egyetlen, nérvédelmi, állásjelölési, választási és
közvetlen) VII. kerület, Erzsébet körút 10-20

KIADJA A MAGYARORSZÁGI NAPILAP R.T.

Szerkesztőség: Budaörs 1., Kálvária út 7.

Képfelirat nem országos meg és nem adunk vissza

9. kép – Orsós professzor véleménye

Azt nem tudjuk, Orsós Ferenc professzor véleményét mennyire befolyásolta ez ügyben a zsidókról kialakított általános véleménye, és ez esetben Steinberger Sarolta zsidó orvosnő ügye, de azt igen, miként érvelt a teljes faji elkülönítésről a későbbi harmadik zsidótörvény (fajvédelem) tárgyalásán az Országgyűlés felsőházában, az Orvosi Kamara képviselőjében.⁵⁷ Az is közismert volt róla, hogy hivatali képviselőként 1944-ben, a német megszállás után Csik Lászlóval, az Orvosi Kamara akkori elnökével együtt a belügyminisztériumhoz benyújtott közös kérvényben sürgették⁵⁸ a hatóságokat, hogy az addig megkímélt, polgári munkaszolgálatban alkalmazott zsidó orvoskollégáikat mielőbb deportálják. Ennek az akciónak a háború után végzett becslések szerint mintegy 2500 orvos esett áldozatul, az ország zsidó orvosainak több mint a fele. Nem véletlen, hogy a németek visszavonulásával együtt Orsós örökre elhagyta Magyarországot. Ám dr. Steinberger Sarolta főorvos ügyében másodfokon, magasabb szinten tovább folyt a vizsgálat. A Legfelsőbb Igazságügyi Orvosi Tanács szakvéleménye alapján a Tábla megállapította Steinberger Sarolta ártatlanságát és jogerősen felmentette.⁵⁹

⁵⁷ A házassági jogról szóló fajvédelmi rendelkezésekről kiadott, a nürnbergi törvényeken alapuló 1941:XV. törvénycikk már a zsidók és nem zsidók közötti társadalmi kapcsolatok felszámolását tekintette céljának. Az 1941. augusztus 8-án, Bárdossy László miniszterelnöksége alatt életbe lépett törvény megtiltotta a zsidók és a nem zsidók házasságkötését, illetve a házasságon kívüli nemi kapcsolatot börtönbüntetéssel szankcionálta. Teljessé vált a magyar zsidóság törvényileg szabályozott elkülönítése a hazai társadalomban a nemzsidók részétől: „Ami most a fajvédelmi javaslat 9. §-át illeti, itt több oldalról elhangzott az, hogy beleütközik a természeti törvénybe, ha megakadályozza a zsidók és keresztények házasságkötését. A természet törvényeiben a tudomány a faj legmesszebbmenő védelmét figyelte meg. A faji korlátok áttörése nem a természeti törvény, hanem az egyéni nemi ösztön természet elleni jelensége, tapasztalat szerint káros kivétel.” – hangzott el Orsós Ferenc érvelése. Orsós 1942. 296. Lásd még: PELLE 2018; ORSÓS 1937.

⁵⁸ MAGYAR 2018. 100–104.

⁵⁹ Felmentettek egy OTI orvosnőt az emberölés vádjá alól. *Friss Újság*, 1938. december 24. 5.

Szülész-nőgyógyászati munka

Steinberger doktornő a Budapesti Kerületi Munkás-Biztosító Pénztár rendelőintézetei⁶⁰ közül először a Dob utcai, később a Csengery utcai nőgyógyászaton dolgozott. A biztosító egyéb egészségügyi szolgáltatásainak helyei a fővárosban több rendelőben működtek Budán, Pesten a Ferencvárosban, Kőbányán egyaránt.⁶¹ 1927-ben átszervezték az intézményt, az *Országos Társadalombiztosító Intézet* nevet kapta. Steinberger Sarolta doktor rövidesen az OTI főorvosa lett, munkásnőket kezelt igen nagy odafigyeléssel, kiváló szaktudással. 1962-ben készült riportjában a doktornő így számolt be az ott eltöltött hosszú évekről:

„Mint egykori munkásorvos, hogyan emlékszik vissza ezekre az időkre? – Igazán kellemesen. Tudja, úgy van ez, hogy minden orvos szereti, ha a betege szófogadó, aláveti magát az utasításainak, s főleg, ha nem nyafog. Voltak nekem gazdag betegek, s azok között olyanok is, akiket megszerettem. De a munkásasszonyokat valahogy másként szerettem. Jól éreztem magam közöttük, ahogy mondani szokták, igazi jó betegek voltak. S főleg hálásak. Nem anyagilag, hiszen soha nem törekedtem vagyonszerzésre.”⁶²

Az 1900-tól az 1910-es évekig a nemzetközi és hazai gyógyítás, a szanatóriumi élet fényes korszakát élte, különösen a balneológiát tekintve, amely a kor legmodernebb terápiás eljárása volt. A Munkásbiztosító vezetője, dr. Friedrich Vilmos királyi tanácsos, egyetemi tanár, valamint a nőgyógyászati osztály vezetője, dr. Temesváry Rezső (a Csengery utcai nőgyógyászati osztály vezetője) másik két taggal együtt megalakították a Székesfővárosi Egyetemes Szanatórium és Vízyógyintézeti Részvénytársaságot, és városi szanatóriumot hoztak létre mérsékelt áron azoknak, akik nem tudták megfizetni az akkor divatos hegyvidéki helyeken lévő szanatóriumi árakat. Nem csodálkozhatunk, ha az alapító részvényesek között megtaláljuk dr. Steinberger Saroltát is.⁶³

— Felmentettek egy OTI orvosnőt az emberölés vádjá alól. Dr. Steinberger Sarolta OTI orvos Steinberger Sarolta osztályvezető OTI orvos ellen gondatlanságból okozott emberölés vétsége címén bűnvádi eljárás indult. Az orvosnő az OTI nőgyógyászati osztályán megvizsgált egy beteg asszonyt és miután csak kezdetleges betegséget állapított meg, arra utasította, hogy egy-két hét múlva ujból jelenkezzen. Az asszony nem fogadta meg a tanácsot, hetek múlva jelent meg ismét a rendelőben, de ekkor már olyan rosszul volt, hogy azonnali műtéttel sem tudták rajta segíteni és a szerencsétlen asszony meghalt. A törvénytörési orvos szakvéleménye alapján Steinberger Sarolta már az első vizsgálat alkalmával megállapíthatta volna, hogy milyen betegségről van szó. Tehát gondatlannal járt el, amikor a beteget későbbi jelentkezésre utasította. Ezért gondatlanságból okozott emberölés vétségében bűnösnek mondták ki és ezer pengő pénzbüntetésre ítélték. A Tábla a legfelsőbb igazságügyi orvosi tanács szakvéleménye alapján megállapította Steinberger Sarolta ártatlanságát és jogerősen felmentette.

10. kép – Dr. Steinberger Sarolta felmentése

⁶⁰ BUDAPESTI CZIM- ÉS LAKÁSJEGYZÉK 1910. 306.

⁶¹ Az említett rendelőintézetek: Damjanich u. 5., Dob u. 74., Hársfa u. 13–15., Damjanich u. 36., Ferencvárosi rendelőintézet: gr. Haller u. 48., Budai rendelőintézet: Margit körút 25.; Kőbányai rendelőintézet: Martinovich tér 3. Főorvosok: dr. Friedrich Vilmos kir. tanácsos, egyetemi magántanár, dr. Csillag Zsigmond. Helyettes főorvosok: dr. Mándoki Mór, dr. Jurkinyi Emil, főorvosi titkár: dr. Hajnik Emil. Nőgyógyászati (Dob u. 74.): dr. Temesvári Rezső, egyetemi magántanár, dr. Breitenfeld Ferencz, dr. Steinberger Sarolta, dr. Rotter Henrik. BUDAPESTI CZIM- ÉS LAKÁSJEGYZÉK 1910. 306.

⁶² SZABÓ László: A doktor néni. *Népszabadság*, 1962. október 9. 6–7.

⁶³ Felhívás a Székesfővárosi Egyetemes Szanatórium és Vízyógyintézet Részvénytársaság részvényeinek jegyzésére. *Pesti Hírlap*, 1907. augusztus 18. 50.

FELHIVÁS

a Székesfővárosi Egyetemes Szanatorium és Vizgyógyintézet R.-T. részvényeinek jegyzésére.

A főváros középjében oly **betegothont** létesítünk, amely a technika legújabb haladásának megfelelő berendezésével fogva, továbbá a legkiválóbb orvostanárak és szakorvosok támogatásával és közreműködésével hivatva lesz a polgári osztály azon részét is befogadni, melynek vagyoni helyzeténél fogva a szanatoriumárak magassága folytán eddig nem volt módjában egészségének helyreállítása vagy egy műtét végrehajtása, céljából szanatoriumot felkeresni; miután az **Egyetemes Szanatorium és Vizgyógyintézet r.-t.** amellett, hogy a modern orvosi tudomány összes vívmányaival lesz felszerelve, igen **mérsékelt árakat fog szabni.** (6, 8 és 10 korona.)

A részvénybirtokosok vagy azok engedélyessel a szanatoriumot évente minden részvény után 7 napig, a szanatoriumárak 25/0-ának engedélynyelvelhetik igénybe.

A szanatoriumba való felvételnél első sorban csak a részvényeseket vagy azok engedélyeseit fogjuk tekintetbe venni.

Az egyenesen ezen célra épülő s központi fűtéssel, villanyvilágítással, valamint villamos fűny-, szénsavas-fürdővel, svéd tornateremmel felszerelt, egyenként teljesen berendezett vizgyógyintézettel, Röntgen-laboratoriummal, modern műtőtermekkel ellátott ezen Egyetemes Szanatorium címének megfelelőleg befogad mindkét nemből bejáró és bemlakó sebészeti, női és belső betegségeiben szenvedő betegeket, kik az általuk szabatosan választott bármely fővárosi orvos **gyógykezelése mellett** az intézetben állandóan lakó orvos felügyelete alatt állanak.

A szanatoriumok tekintetében mutatkozó **állandó szükséglet fokozatos emelkedéséből** biztosítottak látszik, hogy vállalkozásunk folytonosan és állandóan teljes mértékben igénybe lesz véve, mely esetben 80-égyes teljes berendezést véve alapul, ha egy-egy részvényes a minden egyes részvény után évi 7 napos szanatorium igénybevételi jogát nem is gyakorolná, a 100 korona **részvénye** utáni haszonrészesezés révén is körülbelül 17½ korona hasznot remélhet, a mi 17,5%-os kamatozásnak felel meg.

A részvénytőke K 200.000, azaz ötszáz ezer koronában állapították meg, mely 5000 db egyenként **száz koronás névértékű részvényre** oszlik.

A jegyzéssel egyidejűleg 10%, további 30% pedig az alakuló közgyűlést megelőző 15 napon belül fizetendő a **jegyzési helyen** vagy meghatalmazással ellátott megbizottaknak nyújtva előmenet, további 30% pedig az alakuló közgyűlést követő 30 napon, végül 40% újabb 30 napon belül fizetendő.

A részvényjegyzés határideje 1907 október 31.

Az alapítók fentartják maguknak a jogot, hogy az igazgatóságot az első 3 évre kinevezzék.

Budapest, 1907. július hó.

Befizetési hely: Belvárosi takarékpénztár részvénytársaság IV. ker., Kigó-tér I. szám.

A z a p í t ó k:

Dr. Friedrich Vilmos királyi tanácsos, egyetemi m. tanár, főorvos.	Dr. Temesváry Rezső egyetemi m. tanár.	Dr. Wein Manó operateur.	Dr. Dillnberger Emil tb. megyei főorvos.
--	--	------------------------------------	--

Azonkívül: dr. Adler Nándor, belgyógyász; dr. Adler Oszkár, nőorvos; dr. Bácskai Vilmos, gy. orvos; dr. Bauer Samu, fogorvos; dr. Barabás Arnold, gy. orvos; dr. Béla Pál, szemorvos; dr. Bräuner Pál, gy. orvos; dr. Bresitenfeld Ferencz, nőorvos; dr. Büchler Lipót, gy. orvos; dr. Csiky Ferencz, gy. orvos; dr. Deutsch Arthur, szakorvos; dr. Ercsey Jenő, karibiadi fűrdőorvos; dr. Farkas Ignác, gy. orvos; dr. Ferenzi Sándor, ideggyógyorvos; dr. Fischer Aladár, operateur; dr. Fischer Henrik, gy. orvos; dr. Fleischmann Már, gy. orvos; dr. Franckel Lipót, gy. orvos; dr. Gáspár Ferencz, v. cs. és kir. fregatorvos, fogorvos; dr. Gerő Armin, gy. orvos; dr. Glasz Izor, gy. orvos; dr. Glück Soma, gy. orvos; dr. Grossmann Arthur, gy. orvos; dr. Guth Samu, fülorvos; dr. Halm Dezső, szakorvos; dr. Hercz Rezső, fogorvos; dr. Himmeler Izó, gy. orvos; dr. Holló Arthur, gy. orvos; dr. Illési Jakab, kórorvos; dr. Ittu Miklós, gy. orvos; dr. Jelinek Adolf, gy. orvos; dr. Kelen István, karibiadi fűrdőorvos; dr. Kern Géza, nőorvos; dr. Konolói Béla, szakorvos; dr. Leht József, gy. orvos; dr. Lenert Ferencz, gy. orvos; dr. Lónyay Lajos, gy. orvos; dr. Liszkay József, gy. orvos; dr. Lucy Gusztáv, járási orvos; dr. Mandl Géza, gy. orvos; dr. Mohr Mihály, egy. m. tanár, szemorvos; dr. Neubauer Adolf, fülorvos; dr. Oppenheimer Zsigmond, gy. orvos; dr. Pártos Henrik, gy. orvos; dr. Ráskai Dezső, operateur, szakorvos; dr. Reinfeld Bertalan, gy. orvos; dr. Reitzer Mór, gy. orvos; dr. Reisz Mór, gy. orvos; dr. Révész Gyula, gy. orvos; dr. Roth Alfréd, szakorvos; dr. Sobó Henrik, gy. orvos; dr. Sella József, szakorvos; dr. Steinberger Adolf, gy. orvos; dr. Steinberger Sarolta, nőorvos; dr. Stricker Mór, operateur; dr. Szalai Jenő, gy. orvos; dr. Szántó Dezső, gy. orvos; dr. Szerényi Gyula, főorvos; dr. Szóka Bertalan, belgyógyász; dr. Tausz Ferencz, kir. tan. egy. m. tanár; dr. Varga Géza, gy. orvos; dr. Vitzleki Frigyes, gy. orvos; dr. Widder Adolf, gy. orvos; dr. Wolfner Jakab, gy. orvos; dr. Zilzer Arnold, gy. orvos; dr. Zoltán Elek, gy. orvos jegyzettek részvényeket.

Bővebbet a Székesfővárosi Egyetemes Szanatorium és Vizgyógyintézet Részvénytársaság Előkészítő Bizottságánál,
Budapest, IV., Koronaherceg-utca 6. 4340

11. kép – Felhívás a víz- és gyógyvíz-részvény jegyzésére

Társadalmi, civil tevékenység

Steinberger doktor nő elkötelezett híve volt a civil munkának, előadásokat tartott nőknek, fiatal lányoknak nemi felvilágosítás, higiéné, fertőző betegségek stb. témákban hosszú éveken keresztül. A Feministák Egyesületénél,⁶⁴ a Nőtisztviselők Országos Egyesületében és mindenhol tartott előadást, ahová meghívták.

Alapító tagja volt az 1903-ban indult Magyar Nők Közmívelődési Körének. Már a megalakulás előtti szervezésben és az alapszabályok lefektetésében is aktívan részt vett. Ezeken a megbeszéléseken jelen voltak: gróf Teleky Sándorné, Emich Gusztávné, Zipernovszky Károlyné, Szende-Dárday Olga, özv. Komócsy Józsefné, Drescher Irma, Hertzka Elza, dr. Győry Ilona, dr. Steinberger Sarolta, Geöcze Sarolta, dr. Simay Gyuláné.⁶⁵

A Magyar Nők Közmívelődési Köre alakuló közgyűlését 1903. december 14-én tartották az Otthon-kör dísztermében. Szép számú, előkelő hölgyközönség jelent meg az ülésen, melyen báró Dániel Ernőné elnökölt. A közgyűlést özv. Zemplényi P. Gyuláné nyitotta meg, majd Tutsekné Bexheft Lilly érdekes, szép beszédben fejtette ki az egylet célját; a kör otthona lesz a szellemi munkával foglalkozó asszonyoknak; emellett a társadalmi

⁶⁴ Egészségügyi előadások nők számára. *Magyarország*, 1906. január 21. 11.

⁶⁵ A Magyar Nők Közmívelődési Köre. *Pesti Napló*, 1903. november 28. 15.

pozíciójuk megerősítését, érdekeik megóvását tűzte ki céljával: „Azok, akik kint küzdenek az életben, egyedül, önállóan, találják meg a körben azt az úri tónust, szórakozást, melyhez, mint szellemi munkával foglalkozó nőknek jussuk van. A társaság asszonyainak alkalmuk nyílik megismerkedni a szellemi munkával foglalkozó világ női képviselőivel.”⁶⁶ Székhelyük Budapesten, a Váczi utca 9. szám alatt volt.

Az egyesület tisztikara így alakult meg:

Elnök: báró Dániel Ernőné.

Tiszteletbeli elnökök: gróf Apponyi Albertné, Beöthy Zsoltné, Gyarmathy Zsigáné, Rákosi Jenőné, gróf Teleki Sándorné, Széll Kálmánné.

Alelnökök: Gömbösné Galamb Margit, Fröhlichné Móricz Paula, ifj. Lónyay Sándorné, Tormay Cecil.

Dísztagok: Beniczkyné Bajza Lenke, Csiky Kálmánné, Emich Gusztávné, Gineverné Györy Ilona, Haracsek Lászlóné, Hernádi Mórné, Hertzka Elza, Jelinek Arthurné, Kasztner Janka, dr. Mandello Gyuláné, Rudnay Józsefné, dr. Schwarcz Gusztávné, gróf Vigyázó Sándorné, Zipernovszky Károlyné.

Ügyvezető: özv. Zemléni P. Gyuláné.

Titkár: Tutsekné Bexheft Lilly.

Jegyző: dr. Maksziányi Dezső.

Pénztárnok: dr. Farkas Gyuláné.

Orvosok: dr. Rác Hanna és *dr. Steinberger Sarolta*.

Könyvtáros: Barkóczy Jolán.

A választmány tagja lett: Barkóczy Angyalka, b. Braun Decker Stina, Bruck Hermin, B. Büttner Helén, Császárné Alszege Irma, Csillag Teréz, Czóbel Minka, D. Ligeti Juliska, Drescher Irma, özv. Fadrusz Jánosné, Felekyné Munkácsy Flóra, gr. Festetics Andorné, Feszty Árpádné, dr. Fried Margit, Geöcze Sarolta, dr. Györy Ilona, Hampelné Pulszky Poliyxena, Hentaller Elma, Horváth Janka, dr. Katonáné Madarász Adeline, özv. Komócsy Józsefné, Kruzsélyi Erzsike, Lengyel Laura, Lux Terka, Márkus Emília, Molnár Lászlóné, özv. Nendtwich Gusztávné, Arth Ambrusné, Pártosné Bartolucci Viktória, özv. Paulay Edéné, Ráthonyiné Maróthy Margit, Ritoók Emma, Rosenberg Augusztá, Sárosi Bella, Schönherr Antalné, Sebestyénné Stetina Ilona, Somlóné Vadnay Vilma, Blaha Lujza, Strobel Zsófi, Szacsvainé Emma, Szabóné Szentpály Janka, Szabóné Nogall Janka, Szegedi Maszák Hugóné, Szende Dárday Olga, dr. Szendeffy Ida, Szilágyiné Drescher Jenny és Táboriné Tutsek Anna.⁶⁷

⁶⁶ A Magyar Nők Közművelődési Köre. *Pesti Hírlap*, 1903. december 14. 7.

⁶⁷ A Magyar Nők Közművelődési Köre. *Független Magyarország*, 1903. december 14. 8.

Steinberger Sarolta folyamatosan tartotta az előadásait a női szervek anatómiai és funkcionális helyzetéről, az ún. női higiénéről, s minden olyan témáról, amelyről nem hallhattak sokat addig az orvosoktól hallgatói. A doktornő könnyebben találta meg a hangot a női hallgatóságával. Felvilágosító előadásait esténként a napi munka után tartotta olyan helyiségekben, ahova a dolgozó nők szívesen elmentek, szütyenkezés nélkül beszélhettek ún. „női” témákról: „*A Feministák Egyesületének egészségügyi tanfolyamán Steinberger Sarolta dr., gyakorló-orvos szombaton, január 20-án este hetedfél órakor folytatja előadásait a Közgazdasági Társaság termében (IV., Ferenciek-tere 4.) Ezúttal az anyaság higiénéjével foglalkozik.*”⁶⁸ – hirdette előadását 1906-ban a *Budapesti Hírlap*.

12. kép – A Magyar Nők Közmívelődési Körének zsúrijáról

A Magyarország a doktornő egészségügyi előadásaira hívta fel a figyelmet: „*Steinberger Sarolta dr. gyakorló-orvos január hó 27-én szombaton este fél 7 órakor fejezi be a Feministák Egyesületében nők számára tartott tanfolyamát a Közgazdasági Társaság termében. (IV., Ferenciek tere 4. em. balra.)*”⁶⁹ A női élet funkciójáról pedig 1907-ben tartott előadást.⁷⁰

A női funkciókkal foglalkozó előadások mellett társadalmi női szerepekkel, tanulás, munkkeröpiaci megjelenéssel, jogi és politikai nézetekkel, szervezkedéssel is foglalkoztak ezek az előadások, így a felelős, társadalomba integrálódott nőtípusok széles skáláját tárták a hallgatóság elé. A Magyar Nők Közmívelődési Körének tagsága a megalakulástól kezdve igen aktív munkát végzett. Az 1910-es tudományos előadás-sorozatot a munkás-egyesületek számára rendezték január 21-én, pénteken este 20 órakor. Az előadók és az előadások a következők voltak: Somogyi Béla: *A nő az iskolában*; Kunfi Zsigmond: *A nő és a választójog*; Weltner Jakab: *A külföldi munkásnőmozgalom*; Ladányi Ármin: *A nő jogi helyzete*; Pfeifer Sándor: *A nő és a szövetkezeti mozgalom*; Steinberger Sarolta: *A nő egészségügyi tanfolyama* (ez utóbbi csakis nők számára szólt); Gárdos Mariska: *A szocializmus*; Stein Fülöp: *Az idegbetegség megelőzése.*⁷¹

1912-ben a Nőtisztviselők Országos Egyesületében a XIV. rendes közgyűlés alkalmával a Kereskedelmi és Iparkamara helyiségében a munkahelyi higiénéről tartott előadást Steinberger Sarolta, a tagok élénk részvétele mellett. Képviseltette magát a közgyűlésen a Magántisztviselők Országos Szövetsége is. Gergely Janka elnöki megnyitójában kiemelte azokat az érdekes jelenségeket, melyek a tisztviselők szervezkedése terén a közelmúltban észlelhetők voltak. Azután Wilhelm Szidónia, az egyesület titkára terjesztette elő a választmány jelentését. Steinberger Sarolta előadása pedig az irodahelyiségek higiénéjéről szólt.⁷²

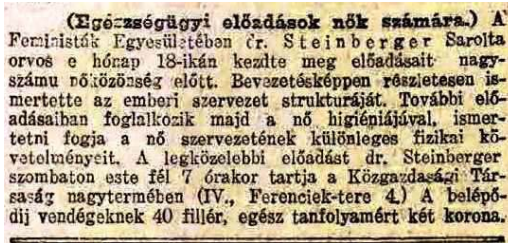
⁶⁸ A Feministák Egyesületének egészségügyi... *Budapest Hírlap*, 1906. január 20. 12.

⁶⁹ Egészségügyi előadások nők számára. *Magyarország*, 1906. január 21. 11.

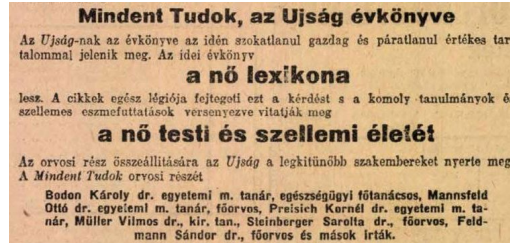
⁷⁰ Egészségügyi előadások munkásoknak. *Népszava*, 1907. január 17. 9.

⁷¹ A munkásnőegyesület tudományos előadás-sorozatát rendez... *Népszava*, 1910. január 21. 10.

⁷² Az irodahelyiségek higiénéje. *Világ*, 1912. április 26. 11.

13. kép – Egészségügyi előadások nők számára

14. kép – Mindent Tudok-előadások

1913-ban Budapesten tartották meg a Nők Világkongresszusát, melynek szervezésében aktívan részt vettek a női egyesületek, feministák, és mint előkészítő-bizottság, meghatározták a kongresszus munkaprogramját.⁷³

A nők iskolázásának kérdéséről előadás-sorozatot szervezett a Feministák Egyesülete 1925-ben, ahol többek között a közegészségügyi és szociális munkára való képzésről is beszéltek. Míg Ibrányi Alice az ápolónők képzésével foglalkozott, addig Steinberger Sarolta a bábaképzést tárgyalta. Lukács Sarolta a családgondozásról, Göttl Mária pedig a pártfogó tisztviselőknők képzéséről tartott előadást.⁷⁴

1928-ban *Az Ujság* sorozatot indított felvilágosító témában az olvasók számára, a legjobb szakembereket szerződtette, így Steinberger doktornő is számos cikket írt.⁷⁵

Önvallomás

Nem tudjuk, hogy a háborút, a vészorszakot hogyan vészelte át, erre 1962-ben így emlékezett: „*A háború alatt léégett a lakásom, és mindenemmel együtt elégtek a korábbi levelek is. A napokban Amerikából kaptam levelet egykori betegemtől. Megtudta a címemet és írt. (...) Egyedül vagyok, teljesen egyedül. A háború alatt mindenem és mindenkim elveszett.*”⁷⁶

Munkájáról és a tudomány fejlődéséről is beszélt a vele készült interjújában: „*[N]em is lehet egy napon említeni a század eleji gyermekhalandóság számát a maival. Persze nemcsak az orvostudomány fejlődése játszott ebben szerepet. Emlékszem rá, a kilencszázas évek elején gyakran előfordult, hogy be sem engedtek a lakásba a szülést levezetni: irtóztak az orvostól. Sok családhoz meg el sem jutott az orvos, különösen vidéken. Kevesen voltunk. (...) Már gyerekkoromban is hittek a kezem gyógyító erejében.*”⁷⁷

A háború után visszavonult Pesthidegkútra. Később megkapta az arany-, gyémánt- és vasdiplomáját is. Egy vele készült interjújában beszámolt elég szűkös életéről, különösen a nyugdíjas koráról: „*A nyugdíjamból [élek], szerényen. Ha nem lennék egyedül, persze más lenne a helyzet. De az én koromban már fizetni kell a mosásért, a főzésért, mindenért. De hát összehúzom kissé magam, egész életemben irtóztam a fényűzéstől. Persze, nehogy azt higgye, hogy az ember, így én is, nem vágyik többre, jobbra...*”⁷⁸ Utolsó pillanatig olvasott, fejlesztette és művelte magát, lépést tartott a szakirodalommal. Végül teljesen magányosan halt meg 1966-ban.

⁷³ A nők világkongresszusa. Háromezer külföldi Budapesten. *Magyarország*, 1913. június 14. 4.

⁷⁴ A nők iskolázásának kérdéséről. *Az Ujság*, 1925. január 10. 9.

⁷⁵ Mit kap Ön... *Ujság*, 1928. december 8. 42.

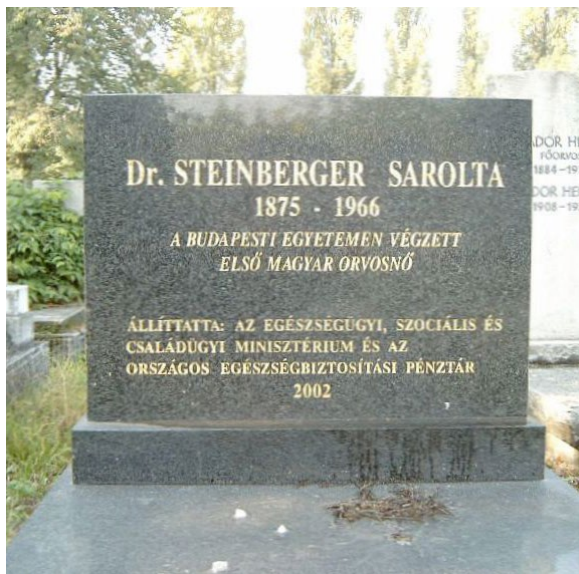
⁷⁶ SZABÓ László: A doktor néni. *Népszabadság*, 1962. október 9. 6–7.

⁷⁷ SZABÓ László: A doktor néni. *Népszabadság*, 1962. október 9. 6–7.

⁷⁸ SZABÓ László: A doktor néni. *Népszabadság*, 1962. október 9. 7.

15–16. kép – 100 éves emlékezés

17. kép – Steinberger Sarolta sírja a Kozma utcai zsidó temetőben (5B-7-10).

KÉPJEGYZÉK

1. kép *A zsidó honvéd.* Népszínmű. Forrás: *Szinházi Hét*, 1910. február 3. 36.
2. kép Dr. Steinberger Sarolta. Forrás: RADNÓTI 2012. (<http://rabbi.zsinagoga.net/2012/11/26/a-legujabbkori-sara-elete-az-eletet-ado-eletmesek-xv>) [2020.06.25.]
3. kép Dr. Steinberger Sarolta. Forrás: RADNÓTI 2012. (<http://rabbi.zsinagoga.net/2012/11/26/a-legujabbkori-sara-elete-az-eletet-ado-eletmesek-xv>) [2020.06.25.]
4. kép Gyakornoki megválasztás. Forrás: *Hivatalos Közlöny* 1901. 825.
5. kép Visk: várhegy gyógyfürdő, gyógyforrás, fürdő épület, igazgatói lak és iroda. Forrás: (<https://www.darabanth.com/hu/gyorsarveres/241/kategoriak-Kepeslapok/Karpatalja-200009/Visk-Varhegy-gyogyfurdo-gyogyforras-Furdo-epulet-Igazgatoi-lak-es-iroda-spa-direc-III1124943/>) [2020.06.25.]
6. kép Gynekológus estek. Forrás: *Orvosi Hetilap Gynaekologia* melléklete (1902):1. 19.
7. kép A Budapesti Orvosi Casinoba való belépés elutasítása. Forrás: *Független Magyarország*, 1904. január 10. 9.
8. kép *Gondatlan emberöléssel vádolt főorvosnő.* Forrás: *Új Nemzedék*, 1937. október 27. 9.

9. kép Orsós professzor véleménye. Forrás: *Magyarország*, 1937. október 27. 14.
10. kép Dr. Steinberger Sarolta felmentése. Forrás: *Friss Újság*, 1938. december 24. 5.
11. kép Felhívás a víz- és gyógyvízrészvény jegyzésére. Forrás: *Budapesti Hírlap*, 1938. augusztus 18. 25.
12. kép A Magyar Nők Közmívelődési Körének zsúrjáról. Forrás: Fotó: Sorger Sándor, *Vasárnapi Újság*, 1906. január 21. 45.
13. kép *Egészségügyi előadások nők számára*. Forrás: *Pesti Napló*, 1905. november 24. 15.
14. kép Mindent Tudok-előadások. Forrás: *Újság*, 1928. december 8. 42.
15. kép 100 éves emlékezés. Forrás: *Magyar Ifjúság*, 1965. december 17. 4.
16. kép 100 éves emlékezés. Forrás: *Szabad Föld*, 1985. szeptember 14. 7.
17. kép Steinberger Sarolta sírja a Kozma utcai temetőben. Forrás: RADNÓTI 2012. (<http://rabbi.zsinagoga.net/2012/11/26/a-legujabbkori-sara-elete-az-eletet-ado-eletmesek-xv>) [2020.06.25.]

SAJTÓFORRÁSOK

Az Újság, 1911, 1925
Budapesti Hírlap, 1892, 1896, 1903, 1906, 1911, 1938
Budapesti Napló, 1900
Fővárosi Közlöny, 1902
Független Magyarország, 1903, 1904
Friss Újság, 1938
Gyógyszerési Hetilap, 1896
Hivatalos Közlöny, 1901
Magyar Ifjúság, 1965
Magyarország, 1901, 1906, 1911, 1913, 1937
Népszabadság, 1962
Népszava, 1907, 1910
Orvosi Hetilap, 1902
Pécsi Napló, 1900
Pesti Hírlap, 1903, 1907, 1911
Pesti Napló, 1903, 1905
Szabad Föld, 1985
Színházi Hét, 1910
Új Nemzedék, 1937

Ujság, 1928
Vasárnapi Ujság, 1906
Világ, 1911, 1912

FORRÁSOK

- BUDAPESTI CZIM- ÉS LAKÁSJEGYZÉK 1910 *Budapesti Czim- és lakásjegyzék. 22.* (1910) 306.
- MAGYARORSZÁGI RENDELETEK TÁRA 1895 A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek 1895. évi 65.719. szám alatt a budapesti és kolozsvári egyetem tanácsához intézett rendelete, a nőknek a bölcsészeti, orvosi és gyógyszerészi pályára léphetése tárgyában. *Magyarországi rendeletek tára 29.* (1895.) 1680–1686.
- MIHÓK-FÉLE MAGYAR COMPASS 1896 *Mihók-féle Magyar Compass. Pénzügyi évkönyv 24.* Szerk. GALÁNTAI NAGY Sándor (1896):1.

IRODALOM

- CLEMENT 2018 CLEMENT, Grace: *Care, Autonomy, and Justice: Feminism and the Ethic of Care.* Routledge, 2018.
- FORRAI 2019a FORRAI Judit: Dr. Kunvári Bella, a modern fogorvosnő, műgyűjtő, kultur-mozgalmár, polihisztor, múzsa. *Kaleidoscope* (2019):18. 279–290. (<http://www.kaleidoscopehistory.hu/index.php?subpage=cikk&cikkid=474>) [2020.03.29.]
- FORRAI 2019b FORRAI Judit: Orvosnők társadalmi és szakmai szelekciójának ontológiája. A kezdet. *Kaleidoscope* (2019):19. 32–58. (<http://www.kaleidoscopehistory.hu/index.php?subpage=cikk&cikkid=498>) [2020.03.29.]
- GYÁNI 1984 GYÁNI Gábor: A bábától az orvosnőig. *História* 6. (1984):1. 31–34.
- HAWKESWORTH 2006 HAWKESWORTH, Mary E.: *Globalization and Feminist Activism.* Lanham, 2006.
- JEFFERSON – BLOOR – MAYNARD 2015 JEFFERSON, Laura – BLOOR, Karen – MAYNARD, Alan: Women in medicine: Historical perspectives and recent trends. *British Medical Bulletin* 114. (2015):1. 5–15.
- JOBST 2000 JOBST Ágnes: Emancipáció és orvoslás. *Lege Artis Medicinæ* 10. (2000):2. 171–174.
- KAPRONCZAY 1997 KAPRONCZAY Károly: Hugonnai Vilma emlékezete. *Orvosi Hetilap* 138. (1997):48. 3060–3061.

- KARÁDY 2013 KARÁDY Viktor: Kolozsvár, mint iskolaváros a Kárpát-medence elitképzési piacán. In: *140 éves a kolozsvári magyar nyelvű egyetemi oktatás*. Szerk. BATIZ Enikő – NAGY László – Soós Anna. Kolozsvár, 2013. 237–244.
- KÉRI 2019 KÉRI Katalin: Viták az orvosnők képzéséről a XIX. század második felében. *Orvosi Hetilap* 160. (2019):47. 1881–1884.
- LORBER 1984 LORBER, Judith: *Women Physicians: Careers, Status, and Power*. New York, 1984.
- MAGYAR 2018 MAGYAR László András: Egy vitéz doktor. *Kaleidoscope* (2018):17. 100–104. (<http://www.kaleidoscopehistory.hu/index.php?subpage=cikk&cikkid=418>) [2020.03.27.]
- ORSÓS 1937 ORSÓS Ferenc: *Európa biológiai veszélyeztetettségének leküzdése. MONE 1936. XII. 12. tartott közgyűlésén*. Budapest, 1937. (Klny. MONE)
- ORSÓS 1942 Orsós Ferenc felszólalása az országgyűlés felsőházának 49. ülésén, 1941. július 18. In: *Az 1939. évi június hó 10-ére hirdetett Országgyűlés Felsőházának Naplója*. II. kötet. Budapest, 1942. 296.
- PELLE 2018 PELLE János: A magyar orvostársadalom és a „végső megoldás”. *Életünk* 56. (2018):5–6. 118–144.
- PÉTER H. 2018 PÉTER H. Mária: Nők az egyetemen. Az első okleveles orvosnők és gyógyszerésznők a budapesti felsőoktatásban és a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen. *Erdélyi Múzeum-Egyesület* 80. (2018):1. 137–151. (<https://eda.eme.ro/xmlui/handle/10598/30921>) [2020.03.27.]
- RADNÓTI 2012 RADNÓTI Zoltán: *A legújabbkori Sára élete – Az életet adó – (Életmesék XV.)* (<http://rabbi.zsinagoga.net/2012/11/26/a-legujabbkori-sara-elete-az-eletet-ado-eletmesek-xv/>) [2020.06.25.]
- RISKA 2001 RISKA, Elianne: *Medical Careers and Feminist Agendas: American, Scandinavian, and Russian Women Physicians*. New York, 2001.
- SZÖGI 1986 SZÖGI László: A nők egyetemi tanulmányainak kérdése a Budapesti Orvostudományi Karon 1896–1926. *Orvostörténeti Közlemények* 32. (1986):115–116. 139–142.